

Wf
1725

III, 16.

216.

III, 16.

DE
S V M M I S
SERENISSIMAE. GENTIS. ERNESTINAE
IN. REM. ALTENBURGENSIVM. SCHOLASTICAM
MERITIS

PROGRAMMA. II

NATALI
AVSPICATISSIMO. ATQVE. EXOPTATISSIMO
SERENISSIMI. PRINCIPIS. AC. DOMINI

DOMINI
FRIDERICI. III
DVCIS. SAXONIAE

IVLIACI. CLIVIAE. MONTIVM. ANGRIAE. ET. WESTPHALIAE
LANDGRAFII THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALI. DI-
GNITATE. COMITIS. HENNEBERGAE. COMITIS. MARCHIAE. ET
RAVENSBERGAE. DYNASTAE. RAVENSTEINI
ET. TONNAE

PRINCIPIS. AC. DOMINI. NOSTRI

LONGE. CLEMENTISSIMI

PATRIS. PATRIAE

LONGE. OPTIMI

D. VII. KAL. MAII. 1805

LAETO

LONGVM. IN. AEVVM. PERDVRA TVRAE. FELICITATIS. OMINE
REVERSO. EDITVM

PERILLVSTRES. EXCELLENTISSIMI. ATQVE. AMPLISSIMI
AVLAE. FRIDERICIANAE. ATQVE. VRBIS. PROCERES

MAECENATES. INDVLGENTISSIMI

CVRATORES. GYMNASII. SPECTATISSIMI. GRAVISSIMI
PATRONI. ET. FAVTORES. OMNIVM. ORDINVM

HONORATISSIMI. LECTISSIMI. ATQVE. ORNATISSIMI

QVATVOR. PROBOS. ET. MODESTOS. ADOLESCENTES
PIETATIS. IN. DEVM. ET. PRINCIPEM

LAETITIAEQVE. PVBLICAE. INTERPRETES

CRAS. D. V. AVDITA. POST. MERIDIEM. HORA. III

IN. MAIORI. ILL. GYMNASII. FRIDERICIANI. AVDITORIO

PVBLICE. VERBA. FACTVROS. ET. VOTA. NVNCVPATVROS
INDVLGENTER. AC. BENEVOLE. AVDIRE. VELINT

DEMISSE. DECENTERQVE. ORANTVR

M. IOANNE. GOTTFRIDO. MOERLINO

ILL. GYMNASII. FRIDERICIANI. DIRECTORE.
LATINAE. LINGVENSIVM. SOCIETATIS. COLLEGA. HONORARIO

ALTENBURGI
LITTERIS. PAVLI. EMANVELIS. RICHTERI

acta iam Coenobii Franciscanorum ad vsum iuuenum bonam mentem amantium a IOANNE Septemuirio donatione, Senatus priorem monasterii partem scholae, posterioriorem, verbi diuini scholaeque ministrorum habitationi destinauit, teste Sagittario (a) confirmatus in pio hoc negotio a visitatoribus ecclesiarum Australis et Varifcorum regionis, Anarico, Dynasta Wildenfelssii, Sebastiano a Kotteriz, Daniele a Feilitzsch, Eobaldo a Brändenstein, Henrico ab Einsiedel, Dieterico a Starfchedel, Georgio Spalatio, Antonio Mufa, et Wolfgango Fusio, quorum nomina in luculentissimo de Lutheranismò opere Seckendorfsiano (b) leguntur. Ita iam paratis constitutisque omnibus, de viris ad iuuandam rem scholasticam idoneis sollicita fuit patronorum cura. Duos inter prima huius scholae initia pueritiae formatores fuisse constitutos Sagittarius commemorat, Rectorem et Baccalaureum, quibus postea diuerso annorum intervallo plures accesserint. Quis autem primus scholam recens ordinatum hixerit, quis primus Baccalaureus fuerit, variantes sunt relationes. Sagittarius ambigit, Hirtshöldi in Coll. Altenb. autoritate permotus, Godofr. Lvdouici (c) M. Andream Misenum, Altenburgensem, primum Rectorem facit, Diodorum (Dietericum) Reissmannum, secundum, M. Michaelem Chilianum, Noribergensem, tertium. In scheda quadam Rectorum reliquorumque Magistrorum seriem exhibente, nominantur Vitus Pempelius, Diodorus Reissmannus, Michael Kilian, cui fidem facere videntur etiam ea, quae solertissimus olim rerum Altenburgicarum indagator, Fridericus Guntherus Foerster, SERENISSIMI FRIDERICI SECUNDI a bibliotheca Altenb. incredibili labore congescit in MScto opere, quod in Curia Senatoria custoditur, qui Capite *von der Schule im Franciscaner Kloster*, eodem ordine Vitum Pempelium, Diodorum Reissmannum, Michaelem Kilianum ponit. Vt ingenue profitear, quid mihi quidem, rectiora monentem lubentissime audituro in hac narrationem ambiguitate videatur versimile, discerni attendendum opinor Rectorum, qui primi fuisse leguntur ab initio reparatae doctrinae sanctioris, quae felicitas anno XXI. Sec. p. C. N. XVI. vrbi huic obtigit, et eorum, qui primi in schola Franciscana a Kalendis Februarii c1o 1o XXIX. existerunt, nisi forte statuere placeat, initio Bartholomaeanae, postea Franciscanae scholae Rectores fuisse Misenum et Reissmannum.

Ad Vitum Pempelium quod attinet, ad annum vsque c1o 1o XXIX. in schola Nicolaitana cum docuisse pueros puellasque extra controuerfiam videtur esse. In diuersa quadam ab ea, ad quam supra prouocauit, scheda (d) haec de eo scripta sunt: *In der noch seitzigen untern Knaben-Schule hat Vitus Pempel Smoellenfis, ein verlebter, und allein übrig, Mümich zu S. Nicola, Knaben und Mägdelein enier einander, an der Zahl 30. oder 40. täglich 2 oder 3 Stunden unterwiefen. Derwägen E. E. Rath für ihn und seinen Famulum wüchentlich 10. gl. dem alten Wolfgang Kretzigen, Pleisfchbauer, Fisch-Geldt entrichtet. Item was er sonst bedurfft, 2 gl. für 2 Brillen: 2 gl. 3. Sch. 1 haar Schube etc. Und was er mit dem Famulo extra vff ein Kerbbolz aus dem Wein-Keller lassen abholen, als 1. n. Sebock 35. gl. 3. Sch. für 331. Kannen Bier zu 3. Sch. vff 17. Wochen lang etc. 6 Sch. 1 Kannlein Wein, als er krank worden, 4 gl. zu Lähung aus der Apothek. 3 gl. sein Grab in dem Creutzgang zu machen, als er Anno 1529. verstorben.* Quae si ita sunt, vel plane in schola Franciscana non docuit Pempelius, eodem quippe anno defunctus, quo ea dedicata est, vel per breuissimum tempus docuit. Prius suspicari etiam Sagittarius videtur his verbis: *Nicolaitana, a templo Nicolao dedicato ita dicta, de qua non habeo, quae referam, nisi quod A. 1529. cui vendita, accepto octidocim sexagenarum nostrarum pretio, quod factum suspicor, Martino Vito Pempelio, Schmoellenfis, Monacho veterano ad S. Nicolai, quem pueros docuisse veterum tradidit traditio:* Posteriori coniecturam beati Foersteri manus non sinit esse profusum incredibilem. Perpetuimus videtur omnes peristylis, in quo situs dicitur Pempelius angulos, si quam forte huius rei fidem temporisquae emortualis plenioris notitiam inuestigare possemus, sed frustra operam impendimus.

Andreas Misenus plane quidem in scheda illa Rectorum indice, et a Foersteri omisus est: sed in alia charta vetustiore, Pastores et Superintendentes Palaeopyrgi nostri continente. n. VI, haec leguntur: *ANDREAS MISENVS Altenburg, Primum Scholae Patriae Rector. Deinde Ecclesiastes, postea Vice-Superintendent. Is dimissus est P. post O. Laetare A. C. 1568. Superintendens Leucopetraeus A. C. 1571.* Plura et pleniora de eo exhibet Müllerus (e) Myllauia Variscus ab anno c1o 1o CLXXXVI. vsque ad c1o 1o CCXI. Rector, inde Diaconus, postea Archidiaconus de Fridericiano nostro CHRISTI quae ecclesia egregie meritis, cuius haec sunt verba: *Post eum (M. Alexium Breuicerum) M. AN-*

(a) PAVL. MART. SAGITTARIUS in differt. de scholis publicis Altenb.

(b) V. L. L. B. de SECKENDORF in Hist. Lutheranisim p. 884.

(c) GODOFR. LVDOVICI Histor. Gymn. et schol. celebr. P. IV. p. 194. 61.

(d) insertam eam etiam LVDOVICI Hist. Gymn. et Schol. P. IV. p. 195. legitimus.

(e) M. IO. MVLLER in Schediasmate de Altenburgensis Ecclesiae Praefationibus.

Andreas Miseni Altenburgensis fieri debet mentio, qui eruditione non proletraria in illius Leucorea tinctus, Scholae in Franciscanorum coenobio veteris ordinatae Rector ab ipsius nostrae Senatu a. MDXXX vocatus est. Sicut autem postea in obitu Ecclesiae nuntius Brevisiterum est secutus; ita etiam in exilium pulsus Superintendentis locum a. MDLXII imperavit, quem quidem et eidem a. LXIX, quo Colloquium inter Electorales atque Ducales Theologos in urbe nostra haberi coepit, renovato vacasse iterum, Leucopetram XVI Nouembr. hinc discedens, ubi usque ad vitae suae terminum, annum nempe MDLXXI Superintendentis Ecclesiae praesuit. Per ipsaliam quidem typographicum annum c10 10 xxx initii officii numeratum esse putat Godofr. Ludovici, iis forte inductus, quae apud Schlegelium (f) extant: Spalatini anno 1522 ad Ioach. Camerarium scribit: *Salutat te charissimus meus tanquam filius, Andreas Misenus, Primus Ludi nostri Altenburgensis Magister.* T. 3. Ep. Eob. Hest a Camer. edit. F. Sed expedita est ratio. Primus ludi magister fuit Milenus a reformatione Ecclesiae, forte in Bartholomaeana schola. Sed cum illa postea in Franciscanorum Monasterium translata sit, quid obstat quo minus Misenum a Senatu vocatum in hanc fuisse statuamus? siue a prima statim vocatione in Bartholomaeana perpetuo manserit, siue post aliquid tempus ex ea digressus, locum interea alii in illa fecerit, posteaque redierit.

Venio iam ad Diodorum Reismannum. De hoc quae sequuntur relata legimus: *Anno 1560 ist ein Schulmeister und Baccalaureus angenommen, denen beyden für Kost und Befoldung jährlich 60 fl. verordnet: dem Schulmeister auch a Neuchbock auf die Hochzeit verordnet worden.* Fuisse hunc Reismannum, fuisse huic etiam initio Bartholomaeanae moderatorem, ex eo patet, quod Sagittarius testatur eum in rationibus aërii ecclesiastici vltimum nominari: Misenus iuceffibile, credit Schlegelius (g) anno c10 10 xxx circa Michaelis festum, Lutheri et Melanchthonis commendatione Rectorem Altenburgum vocatum, quod ipsum etiam ideo videtur esse verissimum, quoniam anno c10 10 xxxi ab officio iam remotus est, vnde mihi verum probabile est, quod Sagittarius scribit, ei in nuptiis anno c10 10 xxxv demum celebratis vnam sexagenam novam gameli loco oblatam esse. Fuisse eum narrat Schlegelius, inquit et elati animi hominem, salarioque suo non contentum, litteris aculeatis, dum ibi vixeret, non solum Senatui et ipsius Consulem Schuzmesherum inestantem, sed et iam ab officio cum fuerit remotus, mordaci scripto se excusantem ac Senatui iraduentem, cui titulus: *Eine Schrift an die Erbaren und Wesen, die Ältesten der Gemeine und drey Rathen zu Altenburg.* Wittenberg anno 1526. 4. Et vero Valentinum Kellium scribam civitatis aliud eisdem *facinus opposuisse.* Antwort auf das Justerliche Schmaachbüchlein etc. cod. anno. 4. Altb. quae eiusmodi sunt omnia, vt sere dubitem, an vquam Franciscanorum scholae sit adnotus, nisi forte respiciat, magisque inducat, vt credam Misenum ab anno c10 10 xxx vsque ad annum c10 10 lvi, quo Chilianus accessit, et praefuisse, vel certe vsque ad annum c10 10 lvi, quo Brevisiterum eum in obitu Ecclesiae munus secutum scripsit Müllerus. Si enim chartam illam, Pastores et Superintendentes commemorantem inspiciamus, plana et perspicua evadunt omnia. Mortuo anno c10 10 lxxv Georgio Spalatio, M. Augustinus Himmel ex Archiepiscopatu Colonienfi oriundus successerat, huic anno c10 10 lxxi humanis erepto rebus Alexius Brevisiterus Corbifanus Vandalus, iam anno quadragesimo sexto Neukircha, pago Crimmitschenfi oppidulo propinquus, vt M. Eberhardi Brifgeri, Ecclesiastae anno quadragesimo quinto, paucis post Spalatio obitum diebus extincti vicem ageret, accessit (h), successor datus fuerat. Brevisiterum ex Ecclesiastae anno c10 10 lxxi factum Ephorum, eodem anno in Ecclesiastae munere excepit Misenus, vnde nihil plane restat dubii, quo minus statuam, eum ad annum certe tertium et quinquagesimum in schola nostra docuisse.

Qui iam sequitur M. Michael Chilianus ab anno c10 10 lvi rem scholasticam curavit Altenburgensium, antea scholasticus Lificensis, postea, vt Schlegelius (i) putat, scholae Bornensis, Spalatio a Melanchthone commendatus, tandem Altenburgensis, Rector, verba commendationis ex selectis Melanchthonis epistolis a Peucero editis p. 434. haec allegate Schlegelius: *Hic scholasticus Lificensis scribit solum orationem et versus satis eruditae. Nunc orat, vt praeficiatur scholae Bornensi. Nam is, qui fuerat accessit, mortuus est. Videtur autem hic Chilianus modesto et bono ingenio praeditus, et pollicetur se non fore contumacem aduersus te et concinatori, ideo cum tibi commendo.* Rector iam Altenburgensis scholae, a morte Spalatio filiam eius Annam, natam anno c10 10 xxxv in matrimonium duxit, teste Schlegelio (k) a matre adhuc superstiti et adfinitibus elocatum, ex qua suscepit Georgium et Balthasarem arte salutari celeberrimos et Euan Ambrosii Reudenii, postea Theologiae Doctoris et Professoris in inclita Salana coniugio felicem (l).

Haec

(f) CHRISTIAN. SCHLEGELIUS in Hist. vitae GEORGII SPALATINI p. 139.

(g) IDEM l. c.

(h) conf. LUDOVICI Hist. p. IV. p. 173. 174.

(i) SCHLEGELIUS in Hist. vit. Spal. p. 139. 140.

(k) IDEM p. 139.

(l) conf. M. IO AD. WEBERI Collegae nostri coniumissimi *Einleitung in die Historie der Latein. Sprache* p. 540.

Haec de primis scholae nostrae Rectoribus ideo paulo vberius et fusius commemoranda duxi, vt ordinis eorum, si non plane, aliquo tamen modo constaret ratio. Progre-
dior iam ad scholae Baccalauros quorum inter prima eius initia primum facit Sagittarius
Ioannem Matthesium Rochlitensem, post Rectorem et Pastorem in valle Ioachimica. Sed
Foersterus in misco. opere saepius a me laudato, habet, omisso praenomine, Koerner 1527.
et Matthesium huic subiungit, anno quippe clo 1533 huc delatum, vnde supplenda
sunt, quae Melch. Adamus (m) de eo scripsit, euocatum nempe Wittemberga, primum
munus scholasticum in valle Ioachimica suscepisse. Wittemberga quidem in vallem Io-
achimicam ad munus scholasticum fuisse euocatum non nego, sed primum illud non fuisse,
verba schedae ex qua ea, quae de Vito Pempelio supra scripsi, hausi, testantur: 1532. *ff*
noch ein Baccalauere diesen beiden zugeordnet worden, (Ioannes Matthesius von Rochlitz) welcher
nach drey Jahren wieder nach Wittenberg sich begelien: daselbst in Magistrum promoviret, und zum
Pfarrer in S. Ioachimi-Thale erwehlet worden, A. C. 1534 am Tag Gutbarinae. His, Rectori
et Baccalauero, paulo post accessisse Cantorem Sebastianum narrat Sagittarius, annum ex-
primit Foersterus 1540, et Conrectorem siue Supremum M. Schnabel 1549, quo cum eti-
am concordat alia schola, quae inscribitur: SVPREMVVS (*hodie Con- Rector.*)

Hanc de primis scholae nostrae praeceptoribus commentationem, vtpote quae et ipsa
ad illustranda SERENISSIMI FVNDATORIS in rem Altenburgenisium scholasti-
cum immortalia merita quodam modo pertinet, propterea meritum DIVI IOAN-
NIS FRIDERICI commemorationi praemitendam ratus sum, quamquam perlique,
quos recensui, sub hoc floruerint, quoniam adeo a sese inuicem variantes deprehendi re-
lationes, vt, quamvis omni adhibito studio, tamen confideret asserere non auisim, omnia
facis a me esse expedita. Gratulor SERENISSIMAE DOMVIREGNATRICI Gra-
tulator vniuersae patriae, gratulor denique musis nostris, diem, cui hoc, quidquid est opellae
deuotum est, NATALEM nimirum SERENISSIMI PRINCIPIS. AC. DOMINI
DOMINI FRIDERICI III. DVVIS. SAXONIAE. IVLIACI. CLL-
VIAE. MONTIVM. ANGRIAE. ET. WESTPHALIAE. LANDGRAFII
THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALI. DIGNITA-
TE. COMITIS. HENNEBERGAE. COMITIS. MARCHIAE. ET. RA-
VENSBURGAE. DYNASTAE. RAVENSTEINII. ET. TONNAE.
PRINCIPIS. AC. DOMINI. NOSTRI. LONGE. CLEMENTISSIMI
laeto longum in aeuum perduraturae felicitatis publicae omne reuerfum esse. Ad An-
nam Perannam Romanos sacrificatum iussit, vt auiare praesinareque commode licer-
ret, genialibus praesertim diebus, ex Macrobio (m) constat: Nostrum est DEO Q. M.
pro salute et vita PATRIS. PATRIAE. OPTIMI et gratias agere et in posterum
supplicare. Facient hoc illustris FRIDERICIANI nostri nomine quatuor probi mode-
stique adolescentes selecti ordinis eius AVGVSTVS. GOTTHELF. ERNST. HERTEL
Rostiens. FRIDERICVS. GVILIELMVVS. IHMANN Dresdens. IOANNES
GOTTHELF. HVBLER Rochlitens. SAMVEL. HENRICVS. NEHLER Frey-
stadto Silesius, quos vt pro vestra in rem litterariam gratia et benivolentia, VOS. PER-
ILLVSTRES. EXCELLENTISSIMI. ATQVE. AMPLISSIMI. AV-
LAE. ET. VRBIS. PROCERES. MAECENATES. INDVLGENTIS-
SIMI. CVRATORES. GYMNASII. SPECTATISSIMI. GRAVISSI-
MI. PATRONI. ET. FAVTORES. OMNIVM. ORDINVM. HONO-
RATISSIMI. LECTISSIMI. ATQVE. ORNATISSIMI. GRAS. D. V.
AVDTA. POST. MERIDIEM. HORA. III. in maiori illustris FRIDERICIANI
nostri auditorio publice verba facturos et vota nuncupaturos propensa voluntate frequen-
tes audire velitis, demisse decenterque oro.

IOANNES. GOTTHELF. HVBLER. Ideam optimi Principis a Plinio deli-
neatam, exemplo SERENISSIMI PRINCIPIS. FRIDERICI. III. illustra-
tam exhibebit *Oratione Latina.*

FRIDERICVS. GVILIELMVVS. IHMANN. Aulae Gothanae magnificentiam sa-
pori elegantioris seculi exquisitissime accommodatam praedicabit *Oratione Gallica.*

AVGVSTVS. GOTTHELF. ERNST. HERTEL. Immortalis DIVI FRIDE-
RICI II in rempublicam merita canet *Carmine heroico Latino.*

SAMVEL. HENRICVS. NEHLER. Rerum a DIVO. FRIDERICO. I. gesta-
rum magnitudinem venerabit *Oratione vernacula.*

(m) MELCH. ADAMVS in vit. Theol. p. 193

(n) MACROBIVS. Saturn. L. I. c. 12.

Handwritten text: *Hand*
MF 1725. 40

Handwritten text: *1078*

ULB Halle 3
006 753 418

Handwritten text: *10. 1.*

DE
S V M M I S
SERENISSIMAE. GENTIS. ERNESTINAE
IN. REM. ALTENBURGENSIVM. SCHOLASTICAM
MERITIS

PROGRAMMA. II

NATALI

AVSPICATISSIMO. ATQVE. EXOPTATISSIMO
SERENISSIMI. PRINCIPIS. AC. DOMINI

DOMINI
FRIDERICI. III

DUCCIS. SAXONIAE

MONTIVM. ANGRIAE. ET. WESTPHALIAE

GIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALI. DI-
HENNEBERGAE. COMITIS. MARCHIAE. ET
GAE. DYNASTAE. RAVENSTEINII
ET. TONNAE

AC. DOMINI. NOSTRI

LONGE. CLEMENTISSIMI

IS. PATRIAE

LONGE. OPTIMI

VII. KAL. MAII. c1o1o CCLI
LAETO

PERDV RATVRAE. FELICITATIS. OMINE
REVERSO. EDITVM

QVO

CELLENTISSIMI. ATQVE. AMPLISSIMI
CIANAE. ATQVE. VRBIS. PROCERES

TES. INDVLGENTISSIMI

ASII. SPECTATISSIMI. GRAVISSIMI
FAVTORES. OMNIVM. ORDINVM

LECTISSIMI. ATQVE. ORNATISSIMI

VT

OS. ET. MODESTOS. ADOLESCENTES

TIS. IN. DEVM. ET. PRINCIPEM

VE. PUBLICAE. INTERPRETES

YDITA. POST. MERIDIEM. HORA. III

MNASII. FRIDERICIANI. AVDITORIO

ACTVROS. ET. VOTA. NVNCVPATVROS

ER. AC. BENEVOLE. AVDIRE. VELINT

SE. DECENTERQVE. ORANTVR

GOTTFRIDO. MOERLINO

ASII. FRIDERICIANI. DIRECTORE

VM. SOCIETATIS. COLLEGA. HONORARIO

ALTENBURGI

LITTERIS. PAVLI. EMANVELIS. RICHTERI

